

Noel baba kim? Noel we Täze ýyl baýramçylygy haçan döredi?

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Noel baba kim? Noel we Täze ýyl baýramçylygy haçan döredi?

NOEL BABA KIM? NOEL WE TÄZE ÝYL BAÝRAMÇYLYGY HAÇAN DÖREDI?

Miladynyň 336-njy ýylyndan başlap, ondan öň birnäçe asyr bäri hasyl hudaýy Saturnyň hormatyna belenýän pasyl çalşygynyň baýramçylygy Isa pygamberiň (a.s) doglan gününüň belenýän gününe, ýagny Noel baýramçylygyna öwrüldi. Aslynda Noel baýramçylygynyň hristian dini bilen ýakyndan-daşdan hiç hili galtaşykly ýeri ýokdy.

Entek ne Noeliň Noel bolan wagty, ne-de täze ýylyň ilkinji gününüň dabaraly garşylanşy bardy, hatda Hezreti Isa (a.s) hem heniz dünýä inmändi. Emma b.e.öňki 300-nji ýyllarda Rim imperiýasynyň paganistik ynançly rimli raýatlary gys paslynyň çalşygyny tutuş bir hepdeläp belleýän ekenler.

Hasyl hudaýy Saturnyň hormatyna geçirilýän bu şowhun-sagalaňlarda şerap içilip, keýpden çykylýardy. Hatda käwagt bu şüweleňlerdäki hetdenaşmalar Rim imperiýasynyň asudalygyny

bozmaga-da ýeterlik sebäp bolup bilýärdi. Belki şonuň üçindir, Rimiň hökümdarlary aýratynam imperiýa hristianlygy resmi din hökmünde kabul etmesinden soň Saturnyň hormatyna geçirilýän gyşky şüweleňleri hernäçe gadagan etjek bolsalaram, aýdandýenleri ýol almandyr. Ýagdaýdan çykalga gözlän imperator Konstantin 336-njy ýylda rimlileriň birnäçe asyr bäri belleýän we hiç ýüz öwrüp gidibermeýän paganistik dessuryny hristian ynanjy bilen baglanyşdyrmak isledi.

Imperator Konstantin şüweleňleriň geçirilýän wagtyna gabatlap Isa pygamberiňem (a.s) doglan gününü bellemegi teklip etdi. Konstantiniň bu teklibi Iznik konferensiýasyna gatnaşýan hristian ruhanylary tarapyndan biragyzdan goldanansoň, 336-njy ýyldan başlap şondan öň ýüzlerçe ýyllap hasyl hudaýy Saturnyň hormatyna bellenip gelinen gyşky dabaralar Hezreti Isanyň (a.s) doglan gününüň (Roždestwo) bellenýän gününe, ýagny Noel baýramçylygyna öwürüldi. Aslynda Noel baýramçylygynyň hristianlyk bilen hiç hili ilteşigi yokdy. Imperator Konstantin şeýtmek bilen rimlileri öňki paganistik ynançlardan daşlaşdyryp, hristianlyga has ýakynlaşdyrmak isläpdi.

• «Noel baba» hekaýaty nädip döredi?

Nämüçindir bärde geň galaýmaly bir terslik bar: Olam – biziň we bize ýakyn jemgyýetleriň Noele hristianlygyň simwoly hökmünde garamaklarydyr. Aslynda hristianlyk bilen ýakyndan-daşdan, ýalandan-çyndan baglanşygy bolmadyk Noeldir Täze ýyl günleriniň baş gahrymany Noel babanyň nädip peýda bolşunyň hekaýatyna bilelikde ser salalyň...

Noel babanyň aňyrsy hristianlyk ynanjynyň ýaýramagyndan has irki döwürlere – skandinaw mifologiyasyndaky we paganizmdäki iň uly hudaý bolan Odine çenli uzaýar.[1]

(Alymlaryň birtopary Odiniň Skandinawiýa türki taýpalaryň üsti bilen aralaşandygyny öňe sürýär. Bu boýunça giňişleýin maglumat üçin aşakda görkezilen linke seret -t.b.)

• Skandinaw legendalarynda

Odiniň Sleýpnir atly ganatly aty bar eken. Çagalar Odiniň uçýan atyna niýetläp joraplarynyň içine käşirdir şeker salyp, diwarlardan, gapylardan asyp goýupdyrlar.

Odin bolsa körpeleriň bu ýagşylygyna jogap edip, olara

sowgatjyklar, süýji-kökeler paýlapdyr.

Ýüzlerçe ýyl geçensoň hristian dünýäsi skandinaw mifologiýasyndaky Odini öz medeni galyplaryna saldylar. Mundan beýläk olar skandinawlaryň hoşniýetli fantastiki gahrymanynyň deregne, hristian dünýäsinden çykan hoşniýetli, çagalary gowy görýän we mümkin boldugyndan hristian ruhanysyny gözlediler.

• **Apostol Nikolaý kim?**

Netijede olar gözleýän adamlaryny tapdylar. IV asyrdan Likýanyň (häzirki Türkiýäniň Antalýa etraby -t.b) Myra (häzirki Demre – t.b.) diýen ýerinde ýaşap geçen, ýagşy gylykda we sahylykda meşhurlyk gazanan hristian apostoly Nikolaý kem-kemden Odiniň ýerini almaga başlady. Netijede biziň günlerimiziň Noel babasy skandinaw ýurtlarynyň hoşniýetli, çagalaryň penakäri we olaryň göwnüni göteriji hudaý Odiniň hekaýaty myraly Apostol Nikolaýyň şahsyýeti bilen birleşip, ýarym dini we ýarym fantastiki personaž hökmünde orta çykdy.

• **Täze ýyl we Noel agaçlarynyň bezelmegi**

Täze ýyldyr Noel agaçlarynyň bezelmegi-de gadymy eýýamlara çenli uzaýar. Taryhy maglumatlar gadymy Müsürden Rim imperiýasyna, Demirgazyk Ýewropadan Orta Aziýa medeniýetlerine çenli aralykda antiki döwürleriň agramly böleginde gys paslynyň çalşygynda ýetip gelen Täze ýyl yrsgal-bereket getirsin diýen umyt bilen elmyda gök öwsüp duran agaçlary bezändiglerini habar berýär.

Aýratynam demirgazyk ýewropalylar gök pürli agaç şahalaryny öýlerine getirip bezäpdirler. Hristianlykdan öňki däplere daýanýan bu dessur hristianlyk ýaýransoňam dowam edipdir. Emma hristian ruhanylary hristianlykdan öňki ynançlardan galan agaç bezeme däbine gazaply garşy çykypdyrlar, gatda agaç bezän hristianlaryň dowzaha düşjekdigini aýdyp, adamlary gorkuzmaga synanşypdyrlar.

Dini gysyşlara garamazdan Täze ýylda agaç bezeme däbi edil öňküler ýaly höwesli bezelmese-de, düýpli ýitip gidibermändir.

Germaniýada Martin Lýuteriň öňbaşçylygynda katolik hristianlyga garşy çykylmagy we protestantlygyň ýaýramagy bilen Täze ýylda agaç bezelmegine bolan dini gysyslar hem ýatyrylypdyr. Şondan soň agaç bezeme däbi Germaniýada ymykly ýaýrapdyr. Ýöne Noel agajy üçin öwrülişik ýyly XIX asyrdan bolup geçdi. Şol ýyl Angliýanyň melikesi Wiktoriýanyň we onuň nemes adamsy şazada Albertiň Noel agajynyň öňünde düşen suraty iňlis gazetlerinde çap edildi. Bu bolsa Angliýanyň we iňlisleriň golastyndaky ýurtlaryň üsti bilen Noel agajyny bezeme däbiniň dünýäniň köp ýurduna ýaýramagyna getirdi.

• **Täze ýyl günü hindi towugyny iýme däbi**

Täze ýylda hindi towugyny iýme däbi barada aýdanymyzda bolsa, Täze ýyl saçaklarynda hindi towugyny goýma bilen baglansykly hiç bir medeniýetde, hiç bir dini ynançda aýdylan kelimeler agyz söz ýok.

Demirgazyk Amerikada noýabr aýynyň dördünji penşenbesinde «Minnetdarlyk günü» (День благодарения) bellenilýär. «Minnetdarlyk gününüň» esasy nahary bolsa hindi towugydyr. Wagtyň geçmegi bilen hindi towugyny bişirme däbi Täze ýyl gününe-de aralaşyp, Täze ýyl däpleriniň aýrylmaz bölegine öwrülipdir.

Amerika yklymynda başlan bu döwür ilki Ýewropa, Ýewropaň üsti bilenem dünýäniň beýleki ýurtlaryna ýaýrapdyr.

• **«Minnetdarlyk günü» näme? «Minnerdarlyk günü» hristianlaryň dini baýramy?**

Elbetde, dini baýram däl. «Minnetdarlyk gününüň» hristian ynanjy bilen hiç hili baglanyşygy ýok.

(Gürrüňimiz gereginden artyk uzap gitjekdigi üçin häzir «Minnetdarlyk günü» barada aýdyp oturmalyň).

• **Peýdalanylýan çeşmeler:**

1). Galip Atasagun «Ylahy dinlerde (iudaizm, hristianlyk, yslam) dini simwollar» «Sebat Ofset Matbaacılık» neşirýaty, Konýa-2002.

- 2). Aly Erbaş «Hristianlykda ybadat», «Ayıışıǵı Kitapları» neşirýaty, Stambul-2003.
- 3). Günaý Tümer, Abdyrahman Küçük «Dinleriň taryhy», «Ocak Yayınları» neşirýaty, 3-nji neşir, Ankara-1997.
- 4). Yslamyýet-hristianlyk düşüňjeleriniň sözlügi», Ankara uniwerstitetiniň neşirýaty, 1-nji neşir, Ankara-2013 ý.

Sadyk ÇALYŞKAN. Taryhy makalalar